

BACKGROUND REPORT

Kritické dny srpna 1968: Jak to bylo doopravdy?

Štěpán Komárek
stepan.komarek@amo.cz

Obsah

1	Jak číst tento dokument	3
2	Průběh moskevských jednání	3
	2.1 Moskevský protokol	3
	2.2 Návrat domů	3
3	Další důsledky okupace	3
4	Závěr	4

1 Jak číst tento dokument

Tento dokument byl vytvořený pro účely Instantního summitu Pražského studentského summitu. Slouží účastníkům simulace jednání představitelů české a sovětské vlády v období po okupaci Československé socialistické republiky 21. srpna 1968. Dokument je k dispozici účastníkům po skončení simulovaného jednání a slouží jako podklad pro reflexi simulace, porovnání se

skutečným průběhem moskevských jednání i zamyšlení nad jejich důsledky. Tento dokument si neklade za cíl zacházet do veškerých podrobností a podat celostní výklad o tehdejší době – pro pochopení tématu v širších souvislostech doporučujeme využít původní Background report, který uvádí účastníky do kontextu před samotným jednáním, případně dalších rozšiřujících zdrojů.

2 Průběh moskevských jednání

26. srpna bylo rozhodnuto. Po dlouhých a vyčerpávajících jednáních (která byla v oficiálním komuniké popsána jako „otevřené soudružské diskuse“)¹ byl v podvečer oběma stranami schválen text tzv. Moskevského protokolu. Tento tajný text, až na několik drobností totožný s původním návrhem Sovětů, nakonec podepsalo všech 18 členů československé delegace kromě Františka Kriegela², jež jako jediný nepovolil.³ Za sovětskou stranu pak dokument stvrdilo všech 14 účastníků jednání.⁴

2.1 Moskevský protokol

Protokol sestával z 15 bodů, ve kterých byla vyčtena základní východiska jednání. Potvrzoval existenci kontrarevolučních sil v Československu spolu s potřebou proti nim bojovat a prohlašoval přátelství mezi komunistickými státy. Předsednictvo ÚV KSČ se zavázalo neuznat

XIV. mimořádný sjezd a dostat pod kontrolu sdělovací prostředky, aby tak bylo zabráněno protisovětským vystoupením. V dalších bodech se objevil například zákaz obrátit se ve věci řešení okupace na Radu bezpečnosti OSN či podnět k urychlení kádrových změn ve straně a na jejich vedoucích pozicích. V neposlední řadě pak protokol schvaloval pobyt vojsk na území Československa, a to do doby, než „pomine hrozba pro socialismus.“⁵

2.2 Návrat domů

Brzy ráno dalšího dne odletěla československá delegace zpět do Prahy, kde na ni čekaly davy Pražanů.⁶ O výsledku jednání se veřejnost dozvěděla v odpoledních hodinách z oficiálního komuniké.⁷ Pražské jaro tak oficiálně skončilo a Československo se posunulo do nové etapy dějin – období normalizace.

„Nesmíte podepsat, nemáte mandát! Nikdo... nesmí podepisovat mezinárodní smlouvy bez dohody s parlamentem.“ František Kriegel, 26. srpna 1968

3 Další důsledky okupace

Posrpnový vývoj probíhal přesně podle sovětských představ. Lídři reformace se s vidinou brzkého odchodu vojsk (a zachování svých vlastních pozic) začali postupně zbavovat všech výdobytků Pražského jara – jen během září byly přijaty zákony omezující shromažďovací právo,⁸ obnovující cenzuru tisku⁹ či výrazně omezující politickou soutěž.¹⁰

Beze změn nezůstalo ani složení Ústředního výboru. Hned 31. srpna byli v rámci kádrových změn z vedoucích

pozic odvoláni například Kriegel, Rigo, Švestka či ministr školství Císař.¹¹ Postupně následoval odchod dalších reformistů a přestavba vedení byla dokončena v dubnu 1969, kdy byl po rezignaci Alexandera Dubčeka na nejvyšší staničnou pozici zvolen Gustáv Husák.¹² Sovětský svaz tak plně obnovil svůj vliv na československou politiku, který si udržel až do Sametové revoluce v roce 1989.

Čechoslováci navíc nedosáhli svého ani ve věci odchodu cizích armád ze země. V říjnu 1968 byla podepsána

smlouva mezi Sovětským svazem a ČSSR o prodloužení a podmínkách „dočasného“ pobytu sovětských vojsk na československém území.¹³ Proti jejímu schválení

Národním shromážděním vystoupili čtyři poslanci, jedním z nich byl i František Kriegel, který tak zpečetil svou politickou kariéru.¹⁴

4 Závěr

Pobyt vojsk se z původně několikaměsíční záležitosti protáhl na dobu téměř pětadvaceti let. Ještě rok po Sametové revoluci se na našem území nacházelo 73 500 sovětských vojáků.¹⁵ Dohoda o odsunu vojsk byla podepsána v únoru 1990, poslední vojáci překročili

hranice republiky až na konci června roku následujícího.¹⁶ Celkem si okupace vyžádala 425 československých životů¹⁷ – historické bádání však stále pokračuje a toto tragické číslo tak pořád rok od roku roste.

Otázky pro reflexi

Jsme rádi, že jste spolu s námi měli možnost zakusit byť jen náznak toho, v jaké atmosféře tento klíčový okamžik naší nedávné historie mohl pro československou i sovětskou stranu probíhat. Následující otázky slouží pro společnou reflexi tohoto zážitku a utřídění nových poznatků a dojmů, které jste z celé simulace získali. Doporučujeme se proto o následujících otázkách v bezpečném prostředí společně pobavit.

- Jaké pro tebe bylo zastupování tvé postavy? Co ti pomohlo vžít se do dané role? Bylo to náročné? Jaké pocity to v tobě vyvolávalo?
- Myslíš, že se tobě i tvé vyjednávací straně povedlo věrohodně zastávat svou pozici? Proč ano/ne?
- Jak hodnotíš výsledek, který se vám v jednání podařilo dojednat? Myslíš, že je realistické, že by k takovému výsledku za určitých okolností dospěly obě strany i ve skutečnosti?
- Co ti přinesl průběh simulace? Je něco, co ses díky simulaci dozvěděl*a nebo si vyzkoušel*a?
- Nakolik se podle tebe lišil průběh vašeho jednání a historická skutečnost? Proč?
- Změnil tento zážitek nějak tvůj pohled na události roku 1968?

Seznam zdrojů

- ¹ Komuniké z Čs.–sovětského jednání v Moskvě dne 27.8.1968. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/txt/txt_komunike_mosk_1968_o8_27.php
- ² KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.
- ³ Zpacifikování odporu, zavedení cenzury. Před 50 lety Dubček a spol. podepsali Moskevský protokol. *Český rozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/moskevsky-protokol-spren-1968_1808271343_pj
- ⁴ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.
- ⁵ Moskevský protokol. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_prot_mosk_1968.php
- ⁶ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968 : dokumentace*. Praha: Academia, 1990., s. 279. ISBN 80-200-0237-5.
- ⁷ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968 : dokumentace*. Praha: Academia, 1990., s. 297–299. ISBN 80-200-0237-5.
- ⁸ *Zákon o některých přechodných opatřeních k upevnění veřejného pořádku*. In: . Praha: Federální statistický úřad, 1968, ročník 1968, částka 36, číslo 126. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-126>
- ⁹ *Zákon o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků*. In: . Praha: Federální statistický úřad, 1968, ročník 1968, částka 36, číslo 127. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-127>
- ¹⁰ *Zákon o Národní Frontě*. In: . Praha: Federální statistický úřad, 1968, ročník 1968, částka 36, číslo 128. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-128>
- ¹¹ Posrpnový vývoj událostí, září, říjen 1968. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/1968/1968_11_01.php
- ¹² *Dějiny zemí Koruny české v datech*. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 793. ISBN 9788072774692.
- ¹³ *Vyhledání (...) o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky*. In: . Praha: Federální statistický úřad, 1969, ročník 1969, částka 4, číslo 11. Dostupné také z: https://www.epravo.cz/_data-Public/sbirky/archiv/sbo4-69.pdf
- ¹⁴ Posrpnový vývoj událostí, září, říjen 1968. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/1968/1968_11_01.php
- ¹⁵ Před třiceti lety nastal čas odchodu sovětských vojsk z Československa. Odsun trval více než rok. *ČT 24* [online]. Praha: Česká televize, 2020 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3054086-pred-triceti-lety-nastal-cas-odchodu-sovetskych-vojsk-z-ceskoslovenska-odsun-trval>
- ¹⁶ *Tamtéž*.
- ¹⁷ TOMEK, Prokop a Ivo PEJČOCH. *Černá kniha sovětské okupace: Sovětská armáda v Československu a její oběti : 1968-1991*. Druhé doplněné vydání. Cheb: Svět křídel, 2018, str. 101. ISBN 978-80-7573-045-9.

Pražský studentský summit

Pražský studentský summit je unikátní vzdělávací projekt existující od roku 1995. Každoročně vzdělává přes 300 studentů středních i vysokých škol o současných globálních tématech, a to především prostřednictvím simulace jednání čtyř klíčových mezinárodních organizací – OSN, NATO, EU a G20.

Asociace pro mezinárodní otázky

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

Štěpán Komárek

Autor je spolupracovníkem Asociace pro mezinárodní otázky a členem přípravného týmu Pražského studentského summitu.

Autor: Štěpán Komárek

Imprimatur: Anna Marie Podlipná, Tomáš Brabec

Jazyková úprava: Barbora Trčková, Vojtěch Kozel

Faktická korektura: Matěj Hulička

Sazba: Tereza Hrachovcová

Grafická úprava: Jaroslav Kopřiva

**Vydala Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro
potřeby XXIX. ročníku Pražského studentského summitu.**

© AMO 2023

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

e-mail: summit@amo.cz

IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz